

ASPECTE ALE IMPLEMENTĂRII NOULUI CURRICULUM LA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

*Paicu Dorina, profesor grad I
doctorandă, USS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 37.02:811.135.1+821.135.1

Abstract

The current syllabi, valid from 2017-2018 onwards, are based on the eight European key-competencies. They define the general knowledge of an adult who is flexible, able to personalize their knowledge and expand their cognitive horizons by gaining qualifications throughout their active existence in the socio-economic landscape. Romanian language is a field of study meant to create real and functional competencies that can be measured through a student's communication capacity, not only under a teacher's supervision, but also independently, integrating the three dimensions of education: formal, non-formal and informal. Newer syllabi differ drastically in their vision, starting from the student's rapport with the Romanian language (mother tongue or not). They also capitalize on linguistic and educational policies promoted in community spaces. The introduction of key competencies highlights life-long learning as a long term result. This way flexibility and the student's capacity of self-reflection can be measured using performance standards. In correlation with the pragmatic aspect of the discipline, these new factors create the graduate's profile.

Key-words: syllabus, competencies, contents, methodology, learning experiences.

Din data de 18 decembrie 2006, *Recomandarea Parlamentului European - RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, of 18 December 2006, on key competences for lifelong learning, (2006/962/EC)* poziționează educația în zona în care individul uman aflat la vârsta școlarității își formează treptat și logic, o personalitate autonomă, care să-i asigure, în viața de adult, *flexibilitate* în contextul reconfigurării permanente a modelului social, *adaptabilitate* și capacitatea de a *învăța pe tot parcursul vieții*. În fapt, acest ultim aspect este cel mai important din contextul reformării curriculare absolut necesare și conforme cu dinamica istorică a socialului. Atunci s-a lansat un document important care a modificat substanțial politicile curriculare. Profilul absolventului impunea ca acesta să primească în școală competențe al căror efect să se reflecte pe parcursul vieții de adult și să-i faciliteze acestuia deschiderea spre o activitate permanentă de învățare [1]. În prim-planul deciziilor europene privind politicile educaționale se aflau susținerea și dezvoltarea comunicării lingvistice, care să faciliteze exercitarea dreptului la libera circulație și integrarea pe piața muncii în spațiul UE, afirmarea, dezvoltarea și cultivarea valorilor culturale ale fiecărei țări, cunoașterea valorilor celuilalt și cultivarea respectului și toleranței, cu scopul instituirii și prezervării armoniei sociale.

În 2016, în plin proces de reconfigurare a recomandărilor Parlamentului European privind adaptarea și redenumirea competențelor-cheie, România decide reformarea curriculumului, astfel încât să răspundă exigențelor europene privind profilul absolventului integrabil pe piața muncii, inițiat la nivel antreprenorial, autonom în plan social și deopotrivă cooperant cu ceilalți. Inerția profesorilor în raport cu flexibilitatea deciziilor instituționale a produs din nou reacții de respingere a noilor programe. Acestea au fost elaborate în consens cu politicile curriculare europene, anticipând forma finală a tabloului competențelor-cheie care aveau să fie legiferate printr-o nouă *Recomandare a Parlamentului European* din data de 21 ianuarie 2018 [3].

În urma finalizării procesului de elaborare și consultare publică pentru noile programe, la începutul anului 2016, acestea au fost aprobate prin ordin de ministru și au fost puse în aplicare începând cu seria elevilor de clasa a V-a din anul școlar 2016-2017.

Noile programe au diferențe semnificative de viziune, pornind de la perspectiva raportului personal pe care îl are elevul cu limba română (maternă / nematernă), valorificând în demersul de construcție curriculară documentele de politici lingvistice și educaționale promovate în spațiul comunitar. Introducerea competențelor-cheie dintru început a pus în valoare conceptul de *învățare pe tot parcursul vieții*, ca finalitate pe termen lung, astfel încât, flexibilitatea și antrenarea elevului în a-și conștientiza progresul, măsurabil prin raportare la standardele de performanță și corelat cu aspectul pragmatic al disciplinei de studiu, au creat profilul absolventului. Astfel, prin asocierea procesului învățării cu formarea de competențe, finalizarea învățământului gimnazial, respectiv liceal, reprezintă un prag care face trecerea la un alt tip de învățare, autonomă, pe tot parcursul vieții. Raportarea învățării la competențele-cheie asigură conexiunile între domeniile de învățare, creând o zonă de interferență dintre ariile curriculare și, implicit între disciplinele din cadrul aceleiași arii. Să nu uităm că școala se află în mileniul III, definit de inter- și transdisciplinaritate. Noile programe fac pasul decisiv spre opțiunea viitoare în domeniul politicilor curriculare, de ștergere a granițelor dintre discipline și lansarea ideii de cunoaștere complexă.

În consecință, actualele programe, care se află în aplicare din anul școlar 2017-2018, sunt construite pentru a forma elevilor cele opt competențe-cheie, definatorii pentru cultura generală care trebuie să caracterizeze un adult flexibil, eliberat de corsetul unor conținuturi teoretice învățate în școală și capabil să personalizeze cunoașterea, dezvoltându-și orizontul cognitiv, prin calificările succesive pe care le poate obține de-a lungul existenței sale active în plan socioeconomic. Desigur că acestea vor fi adaptate la recomandările privind regândirea competențelor-cheie din anul 2018 și astfel, cu certitudine că revizuirile absolut necesare care vor urma vor declanșa unele reacții de respingere din partea celor implicați în procesul de educație, de tipul: *abia au fost puse în aplicare și iar se schimbă*. În fapt, școala este instituția care ființează în prezent, pentru viitor [4, pp. 2-3].

Programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română [2, pp. 1-2] reprezintă oferta curriculară pentru clasele a V-a – a VIII-a. Conform *Planului-cadru de învățământ*, aprobat prin OMENCS nr. 3590/05.04.2016, limba și literatura română are alocate 4 ore pe săptămână.

Concepția acestei programe are în vedere următoarele documente:

Documentul de fundamentare a noului plan-cadru pentru gimnaziu (2016), Recomandarea Parlamentului European vizând competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC) – Key Competences for Lifelong Learning – a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 ii, în Official Journal of the EU, 30 dec. 2006 – document european de referință, instrument care susține necesitatea unui set de competențe-cheie care să îi permită viitorului cetățean să se adapteze în mod flexibil la o lume caracterizată prin schimbare rapidă și profundă interconectare, precum: comunicare în limba maternă, comunicare în limbi străine, competență digitală, a învăța să înveți, competențe sociale și civice, spirit de inițiativă și antreprenariat, sensibilizare și exprimare culturală;

Cadrul european pentru studiul literaturii în învățământul secundar (LiFT-2 - Literary Framework for Teachers), Portofoliul european al limbilor (The European Language Portfolio).

Programa de limba română favorizează abordarea învățării din perspectivă inter- și transdisciplinară, conform prevederilor din *Legea educației*, urmărind:

- înțelegerea faptelor de limbă și a coerenței lor structurale, pornind de la mecanismele esențiale de generare a mesajului în comunicare orală și scrisă;
- asigurarea controlului uzului comunicării lingvistice în activități de ascultare, vorbire, lectură și scriere, în raport cu norma limbii române în vigoare;
- cunoașterea și înțelegerea elementelor fundamentale de ordin lexical și gramatical, comune limbii române și altor limbi moderne (romanice sau din alte familii), într-o viziune sincronică;
- dobândirea unor competențe de lectură pe care elevii să le poată folosi în contexte diverse de viață, în școală și în afara ei;
- asumarea valorilor etice și a idealurilor umaniste naționale și europene, definatorii pentru omul modern, necesare propriei dezvoltări afective și morale, având ca reper modelul sociocultural.

Programa de Limba și literatura română respectă prevederea articolului 2 (3) din Legea nr. 1/5 ianuarie 2011, Legea educației naționale, cu modificările și completările ulterioare:

Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală.

Disciplina Limba și literatura română vizează construirea profilului absolventului de gimnaziu, având ca obiectiv atingerea unui nivel intermediar de deținere a competențelor-cheie; acesta se poziționează logic în continuarea profilului de formare al absolventului de clasa a IV-a și deschide perspectiva către profilul de formare al absolventului de clasa a X-a.

Competențele-cheie formate la disciplina Limba și literatura română în gimnaziu, în principal, sunt:

- comunicarea în limba maternă;
- sensibilizare și exprimare culturală.

Formarea *competenței de comunicare în limba maternă* (română) în gimnaziu este un proces axat pe desfășurarea de activități didactice adecvate particularităților de vârstă, conform profilului absolventului de gimnaziu, după cum urmează:

- căutarea, colectarea, procesarea de informații și receptarea de opinii, idei, sentimente într-o varietate de mesaje ascultate / texte citite;
- exprimarea unor informații, opinii, idei, sentimente, în mesaje orale sau scrise, prin adaptarea la situația de comunicare;
- participarea la interacțiuni verbale în diverse contexte școlare și extrașcolare, în cadrul unui dialog proactiv.

Formarea competenței-cheie *sensibilizare și exprimare culturală* respectă particularitățile de vârstă ale elevului de gimnaziu, sprijinindu-l în procesul complex de a înțelege rolul identității culturale și lingvistice pentru dezvoltarea personală armonioasă, adecvată contextului social.

Activitățile specifice destinate să formeze această competență se regăsesc explicit formulate în profilul absolventului de gimnaziu. Acestea sunt:

- aprecierea unor elemente definatorii ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal;
- realizarea de lucrări creative folosind diverse medii, inclusiv digitale, în contexte școlare și extrașcolare;

- participarea la proiecte și evenimente culturale organizate în contexte formale sau nonformale.

Limba și literatura română este o disciplină complexă, care cuprinde, în manieră integrată, trei componente:

- componenta lingvistică, aparținând științelor limbii, care asigură uzul corect, conștient și eficient al limbii;
- componenta interrelațională, aparținând științelor comunicării, care favorizează inserția socială a individului;
- componenta estetică și culturală, aparținând literaturii, ca artă a cuvântului, care asigură dezvoltarea complexă a personalității umane.

Componenta lingvistică este fundamentul dezvoltării competenței de comunicare, favorizând înțelegerea relației dintre uz și normă și conștientizarea importanței codului lingvistic în procesul de comunicare.

În gimnaziu, învățarea corectă și dirijată a normei limbii române literare exercită un rol reglator asupra corectitudinii exprimării, raportând la norma limbii române standard achizițiile lingvistice ale elevilor din perioada anterioară de școlaritate. Limba este instrumentul principal de organizare a gândirii logice, având astfel implicații majore în asigurarea accesului elevului la cunoaștere și, implicit, a succesului școlar la toate disciplinele de studiu. Învățarea corectă și dirijată a normei limbii literare are un rol reglator pentru comunicarea corectă și nuanțată în limba română, având în vedere experiența de învățare a elevului. Astfel, se dezvoltă componenta tranzitivă a comunicării, în raport de complementaritate cu cea reflexivă, fapt care fundamentează conștientizarea identității de către fiecare elev și contribuie la dezvoltarea psihosocială și culturală armonioasă a acestuia. Totodată, raportarea la normă, precum și înțelegerea variațiilor admise de aceasta asigură succesul în activitatea de învățare formală, nonformală și informală reflectată în complexitatea universului cognitiv al elevului. Comunicarea lingvistică în limba maternă este esențială în definirea mediului familial și afectiv, dând sens existenței socioculturale a fiecărui individ și susținând conștiința identitară.

Componenta interrelațională este complementară competenței lingvistice și pune accentul, în principal, pe elementele de retorică în comunicarea orală, în corelare directă cu adecvarea comportamentului comunicativ la context, dar și pe comunicarea scrisă, prin aplicarea, în manieră complementară, a procedurilor tradiționale și moderne de comunicare. Prin valorificarea acestei componente, disciplina limba și literatura română asigură conștientizarea de către elev a faptului că orice act de comunicare se bazează pe punerea în comun a informațiilor, cu efect asupra experienței cognitive și socioculturale individuale. În egală măsură, această componentă aduce în atenție respectarea normelor comportamentale cu manifestare dincolo de mediul școlar, care asigură starea de confort social și cultural, contribuie la o inserție socială adecvată, asigurând dezvoltarea competenței de a învăța să înveți, esențială pentru învățarea pe toată durata vieții.

Componenta estetică și culturală vizează dezvoltarea dimensiunii afective a personalității elevului, prin descoperirea și înțelegerea rolului modelator al contextului cultural local, național și universal în procesul dezvoltării personale. Studiul literaturii române în relație cu literatura străină, la nivelul gimnaziului, respectă particularitățile de vârstă și interesele de lectură ale elevilor și propune o abordare pragmatică, vizând dezvoltarea și stimularea creativității, a

libertății de receptare și a plăcerii lecturii, cu scopul de a înțelege valorile universale și importanța raportării la acestea, în procesul desăvârșirii unei personalități autonome.

Componenta estetică și culturală vizează sensibilizarea elevului, prin apelul la dimensiunea afectivă a personalității. De asemenea, prin receptarea mesajului unui text beletristic, elevul are acces la modele / antimodele existențiale, fapt care asigură activității de învățare un rol reglator în relația individ – societate. Literatura deschide perspectiva unor alternative ficționale la modelul social, fiind, pentru elev, un spațiu al jocului de rol care îi poate facilita inserția socială în viața de adult. Studiul literaturii vizează și modelarea universului cultural, respectând particularitățile fiecărui elev, tocmai prin posibilitatea pe care acesta o are de a selecta, prin lectură, modelele care i se potrivesc personalității și structurii temperamentale. Astfel, studiul fenomenului literar dezvoltă și stimulează creativitatea, contribuind substanțial la definirea individualității, ca expresie a libertății de receptare, și la conectarea acesteia la modelul social în care trăiește elevul.

Limba este instrumentul principal de organizare a gândirii și este compusă din sisteme interdependente de semne și simboluri a căror menire este crearea de sens, prin transmiterea de mesaje. Prin limbă, se construiește identitatea personală a individului și națională a culturii de origine, precum și relațiile interpersonale, care favorizează inserția socială. Învățarea limbii române ca maternă începe de la naștere și continuă pe tot parcursul vieții, fiind mijlocul de exprimare a gândurilor, a sentimentelor și a experienței personale.

Comunicarea lingvistică în limba maternă este esențială în definirea mediului familial și afectiv, dând sens existenței socioculturale a fiecărui individ și asigurând conștiința identității. Fiecare copil care vine la școală are abilități de comunicare în limba maternă sau și într-o altă limbă, dar esențial este ca, în cadru instituționalizat, acesta să dobândească, în primul rând, achiziții fundamentale corecte privind comunicarea în limba maternă, care să fie bază pentru achizițiile vizând alte limbi.

Prezenta programă asigură promovarea dezvoltării personale a elevului într-un cadru sociocultural largit. A dobândi competențe generale, precum *a ști, a pune în aplicare, a avea atitudini și reacții adecvate* reprezintă o dimensiune semnificativă a demersului didactic prin care programa va fi aplicată în școală.

La nivel gimnazial, în cadrul învățământului obligatoriu, disciplina limba și literatura română oferă spațiul de construire corectă, complexă și armonioasă a personalității umane inserate diacronic în paradigma postmodernității, vizând deopotrivă perspectivele istorică, estetică și culturală prin care se redefinește relația dintre persoană și universul exterior acesteia. Această disciplină de studiu construiește coerent relația dintre cultură, ca artefact și școală – ca instrument de transmitere a culturii, prin punerea la dispoziție a unei programe de gimnaziu caracterizate prin bogăție, recursivitate, interconexiuni și rigoare, valorificând teoria inteligențelor multiple și învățarea prin cooperare, într-o abordare interculturală și integrată a curriculumului.

Programa elaborată în contextul noii paradigme educaționale vizează:

- *împlinirea* idealului educațional al școlii românești derivat din idealul european al educației și reflectat asupra tuturor elevilor români de pretutindeni;
- *adecvarea* programei la arhetipul sociocultural național coroborat cu cel universal, prin corelarea tradiției cu viziunile novatoare;

- *corelarea cu programele pentru maternă din România și din alte țări* guvernate de evoluțiile în domeniul educației la nivel european și internațional;

- *deschiderea transdisciplinară a programei*, pentru atingerea finalităților educaționale, reflectate în profilul unui absolvent capabil de o inserție socială de succes;

- *armonizarea optimă* a componentelor curriculare: proiectare, elaborare, aplicare, revizuire permanentă;

- *implicarea activă și responsabilă* a triadei: școală – familie – context social în procesul de educare dirijată a tinerilor într-un mediu instituționalizat.

Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura română* are următoarea structură:

- Notă de prezentare;

- Competențe generale;

- Competențe specifice și exemple de activități de învățare;

- Conținuturi;

- Sugestii metodologice.

Actuala programă de limba și literatura română își propune să asigure dezvoltarea competențelor de utilizare a limbii române de către elevii din gimnaziu, pornind de la triplul statut al disciplinei: de limbă oficială a statului român, de limbă de școlarizare și de disciplină de studiu. În acest sens, competențele dobândite în cadrul acestei discipline au un caracter instrumental, pe de-o parte, sprijinind procesul de înțelegere și de învățare formală, informală și nonformală, iar, pe de altă parte, pe termen lung, acestea asigură dezvoltarea competenței-cheie „a învăța să înveți”. Ca limbă maternă, limba română se va studia pornind de la practica rațională și funcțională, raportarea la normă fiind mijlocul de corecție a erorilor, în scopul asigurării unei comunicări eficiente. Uzul rațional și structurat al limbii române reprezintă deopotrivă un instrument necesar codării / decodării mesajului din texte de diverse tipuri (orale și / sau scrise; continue / discontinue / mixte; ficționale/nonficționale), dar și una dintre finalitățile disciplinei, ceea ce conferă limbii materne rolul de instrument principal de acces la cunoaștere și de învățare pe tot parcursul vieții. De asemenea, în calitatea sa de disciplină de studiu, limba și literatura română se află în centrul construcției identitare, prin apelul la valorile culturale naționale și, prin studiul acestora, la modelul românesc al ființei, corelat însă cu valorile europene, interculturale și multiculturale. Tot în cadrul gimnaziului se formează gustul pentru lectură, pentru artă, limba și literatura română contribuind la formarea gustului estetic.

Finalitatea urmărită de programă este formarea unui individ capabil să utilizeze limba română în scopul învățării, atât în cursul școlarității, cât și pe tot parcursul vieții; un individ capabil să utilizeze limba română în scopul inserției sociale, ca limbă a schimburilor comerciale, sociale etc.; un individ care își asumă propria identitate lingvistică și culturală, fiind, în același timp, sensibil la valorile interculturale și multiculturale, în contextul (auto)descoperirii și al (auto)construirii.

În procesul de predare-învățare-evaluare, se face trecerea progresivă de la nivelul elementar de deținere a competențelor cheie (de la ciclul primar) la nivelul intermediar în gimnaziu, asigurându-se construirea nivelului funcțional din ciclul secundar inferior/superior) (v. Planul-cadru / 01. 04. 2016 / profilul absolventului / descriptivul fiecărui ciclu de școlaritate), respectându-se principiul gradualității achizițiilor.

Situarea elevului în centrul activităților destinate formării sale favorizează dobândirea de cunoștințe și abilități de operare cu acestea, cultivând atitudini care asigură adaptarea, controlul asupra propriei formări, respectiv, monitorizarea acesteia. Competențele specifice reprezintă trepte în structurarea comunicării orale și scrise/a redactării, astfel încât absolventul de gimnaziu să facă din limba maternă instrumentul principal de:

- căutare, colectare, procesare de informații și receptare de opinii, idei, sentimente într-o varietate de mesaje / texte ascultate / texte citite;
- exprimare a unor informații, opinii, idei, sentimente, în mesaje orale sau scrise, prin adaptarea la situația de comunicare;
- participare la interacțiuni verbale în diverse contexte școlare și extrașcolare, în cadrul unui dialog proactiv;
- integrare a valorilor identitare, comunitare și estetice.

Principii didactice

Principiile didactice care trebuie să ghideze procesul de predare – învățare – evaluare sunt:

1. abordarea comunicativ-funcțională a conținutului lingvistic, pornind de la faptele de limbă, de la actele de vorbire și dobândind aplicație în utilizarea contextuală a cunoștințelor;
2. accentuarea caracterului interactiv al însușirii limbii, având în vedere impunerea abordării limbii nu ca sistem abstract de semne, ci ca „limbă în funcțiune”, în variantele ei orale și scrise, ca instrument al exprimării și al autoexprimării;
3. implementarea demersurilor didactice de însușire și exersare activă, implicativă, ludică a limbii;
4. susținerea perspectivei holistice asupra achiziției limbilor, prin proiectarea activităților didactice centrate pe dezvoltarea/exersarea integrată a competențelor de bază (receptare de mesaj oral, producere de mesaj oral, receptare de mesaj scris, producere de mesaj scris), într-o manieră complementară;
5. conceptele de gramatică, reprezentând noțiuni-ancoră, cu rol orientativ în exersarea contextuală a limbii, clarificarea lor având rolul de a susține gândirea metalingvistică, de a orienta mecanismele de autocorectare și de a motiva preocuparea pentru exprimarea controlată, pretențioasă, eficientă, racordată la specificul situației de comunicare;
6. stimularea gândirii creative prin limbă, în vederea formării unei personalități autonome, capabile să-și prezinte propriile păreri, să accepte diversitatea de idei și opinii;
7. implementarea în conținut a viziunii identitare și interculturale, în vederea asimilării limbii prin conținuturi culturale reprezentative;
8. transpunerea activităților școlare în medii sociolingvistice reale, extrașcolare (de exemplu: organizarea activităților în medii extrașcolare de tip muzeu, cinematograf, structurat de principiile metodei proiectului) și implementarea „realității exterioare” în clasă (de exemplu: valorificarea în activitățile școlare a emisiunilor tv, a instruirii asistate de calculator etc.).

Prezentarea conținuturilor în liste distincte pentru domeniile *Comunicare*, *Lectură*, *Redactare*, *Elemente de construcție a comunicării* s-a făcut din rațiuni metodologice, deoarece în actul comunicării acestea fuzionează, fapt care face necesară predarea integrată și propune elevilor sarcini de învățare cu un accentuat caracter utilitar, relevante pentru inserția socială de succes în viitoarea viață de adult.

Programa propune conținuturi structurate pe teme care reflectă, la nivel de maximă generalitate, vârsta școlară a fiecărei clase. Astfel, se construiește treptat și concentric universul cognitiv al elevului de gimnaziu, valorificând orizontul specific fiecărei vârste.

În lectura programei se propune să se țină cont de faptul că la nivelul fiecărei clase se indică numai conținuturile noi și modul lor de abordare (intuitiv, aplicativ și/ sau prin teoretizare). Reactualizările conținuturilor anterior însușite se subînțeleg.

Conținutul prevăzut în această programă propune un demers achizițional progresiv, „în spirală”, ceea ce presupune permanenta corelare pragmatică și funcțională dintre vechi și nou. Structurarea tematică a conținutului permite exersarea unui vocabular și a unor acte de vorbire indispensabile dintr-o cultură comunicațională cotidiană, eficientă.

În prelucrarea metodică a *propunerilor de conținut* centrate pe această competență se propune raportarea la următoarele criterii:

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
Se vor selecta 8 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele literare și nonliterare originale grupate în jurul unei tematici comune vor fi alese din literatura română și universală, prin raportare la cerințele și la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 8 texte de bază (4 literare și 4 nonliterare). Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 900-1000 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să abordeze aplicativ noțiunile de teorie literară. La cele 8 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.	Se vor selecta 8 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele vor fi originale, grupate în jurul unei tematici comune, vor fi alese din literatura română și universală, prin raportare la cerințele și la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 8 texte de bază (4 literare și 4 nonliterare). Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 1200-1300 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să abordeze aplicativ noțiunile de teorie literară. La cele 8 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.	Se vor selecta 10 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele vor fi originale, grupate în jurul unei tematici comune, vor fi alese din literatura română și universală, prin raportare la cerințele și la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 10 texte de bază (5 literare și 5 nonliterare). Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 1500-1700 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să abordeze aplicativ noțiunile de teorie literară. Se recomandă o variantă de asociere în funcție de temele propuse. La cele 10 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.	Se vor selecta 10 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele vor fi originale, grupate în jurul unei tematici comune. Textele de bază vor fi preluate din literatura română și universală, prin raportare la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 5 texte literare de bază, respectiv 5 texte nonliterare. Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 1800-2000 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să evidențieze noțiunile de teorie literară studiate. Se recomandă o variantă de asociere a tipurilor de discurs cu temele propuse. La cele 10 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.

Programa prevede abordarea *conținuturilor* în progresie tematică (*Eu și universul meu familiar – clasa a V-a*, *Eu și lumea din jurul meu – clasa a VI-a*, *Orizonturile lumii și cunoașterii – clasa a VII-a*, *Reflecții asupra lumii – clasa a VIII-a*), din fiecare temă alegându-se minimum 4 – maximum 6 subteme, fiecare dintre ele constituind centrul proiectării pe unități de învățare tematică, fiecare unitate abordând toate domeniile de conținut (*Comunicare orală / Lectură / Redactare / Elemente de construcție a comunicării*) și vor fi vizate toate competențele generale.

Alături de competențele vizate, programa propune *conținuturi și activități de învățare*, prin care elevii vor aplica și monitoriza propria învățare. Programa este deschisă, flexibilă și permite profesorului manifestarea creativității și a vocației sale culturale, eliminând abordările excesiv teoretizante și asigurând flexibilitatea și eficiența în procesul de formare a competențelor-cheie.

Formarea și dezvoltarea competențelor lingvistice se va realiza prin raportare permanentă la elementele reprezentative ale culturii românești. În noua viziune – așa cum aceasta este introdusă în programa ciclului primar – se acordă o atenție specială receptării modelelor lingvistice variate și exersării producerii orale și scrise de mesaje.

Noțiunile de *gramatică* vor constitui elemente structurante ale comunicării, ca atare, în prelucrarea didactică a acestui conținut, profesorul trebuie să se raporteze la pragmatica comunicării funcționale.

Referitor la competențe generale vizate de programa școlară, acestea sunt:

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral.

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri.

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri.

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise.

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional.

Competența 1 – Formarea la elev a unor deprinderi de ascultare activă este o componentă importantă a competenței de comunicare. Se va urmări educarea / dezvoltarea atenției și a concentrării în procesul ascultării active, utilizându-se atât elementele verbale, nonverbale (mimică, gesturi, postură, proxemică), cât și cele paraverbale (intonație, ritm al vorbirii, fluentă, pauzele în vorbire etc.) și conștientizarea faptului că acestea sunt purtătoare de intenționalitate comunicativă. Pentru deprinderile de producere de texte orale se conștientizează importanța publicului, intenționalitatea comunicativă și efectele pe care le produce actul în sine.

Competența 2 – Receptarea textelor scrise se poate face pornind de la fragmente dintr-o operă literară audiată (scenariu radiofonic) sau vizionată (scenariu de film) și compararea acestora cu textul scris, din punctul de vedere al structurii actelor de limbaj implicate. Compararea textelor scrise cu texte orale (sau mixte, pe aceeași temă), prin audiere, apoi audiere și vizionare, respectiv audiere, vizionare și apoi citire, va evidenția efectele cumulării tipurilor de limbaje implicate în receptare și accesul la sens / construirea sensurilor plurale.

În privința receptării textelor scrise, accentele formative vizează semnificații și implică explorarea acestora la nivelul textului scris (literar și nonliterar). Structurarea competențelor se raportează la procesul lecturii din cadrul de referință al evaluărilor internaționale (1), la cadrul european de formare a competenței de lectură LiFT (2). Din perspectiva PIRLS și PISA, lectura, în scop informativ sau în scop estetic, înseamnă comprehensiune și interpretare, competențe care se construiesc treptat, de la simplu la complex, prin antrenarea a patru procese cognitive

esențiale: *identificarea* de informații explicit formulate, *realizarea* de deducții simple, *integrarea și interpretarea* ideilor și a informațiilor, *evaluarea critică* a conținutului și a elementelor textuale. În demersurile focalizate pe formarea competențelor de lectură, cadrul didactic va proiecta activități coerente pentru antrenarea treptată a celor patru procese, care să ducă la o înțelegere aprofundată a textelor, la evaluări critice, la formulare de răspunsuri personale cu privire la sens / sensuri, susținute cu elemente / cu exemple din textele scrise. LiFT pledează pentru importanța trezirii interesului elevului, ca prim pas pentru formarea unei atitudini pozitive față de cunoașterea lumii prin lectură. Investigarea lumilor ficționale, prin sarcini simple, dar relevante pentru elevi, îi ajută să extragă informația semnificativă dintr-un text, să o identifice în universul său, să compare lumea reală cu cea ficțională și să-și susțină punctele de vedere cu argumente valide.

Competența 3 – Ca și în cazul celorlalte competențe, conținuturile se studiază gradual, de la simplu la complex, de la redactarea unui bilet la alcătuirea unei compuneri; se va urmări atât redactarea de texte nonliterare, utilitare, jurnalistice, administrative, cât și literare. Se pornește de la însușirea unor deprinderi de scriere pe baza unui subiect și a unui format, urmărind o anumită intenționalitate, continuându-se cu argumentarea, utilizarea tehnologiei informației, până la dezvoltarea preocupării pentru scrierea corectă, adecvată situației de comunicare și scopului, originalitatea și etica redactării, a interesului pentru obținerea feedbackului, respectiv, monitorizarea și îmbunătățirea propriului comportament și a propriei atitudini privitoare la scris.

Alături de exercițiile individuale, se pot valoriza experiențele de interacțiune / scriere în grup, care pun bazele comunicării eficiente și ale socializării. Se poate utiliza o gamă variată de coduri, pe lângă cel lingvistic (muzical – ritm, melodie, iconic – desen, pictură, colaj etc), dar și o gamă variată de instrumente de redactare: tradiționale (pix, stilou, creion), moderne (computer – competența TIC, telefon – redactare SMS, tabletă – redactare de e-mailuri, mesaje chat, redactare de texte pentru rețele de socializare).

Competența de redactare și inserarea acesteia și în rândul competențelor transcureculare, va viza, de asemenea, scrierea de texte despre texte literare, cât și texte despre texte nonliterare (recenzii, prezentări de carte, spectacole etc.), pornind de la modelul unor texte continue și noncontinue/mixte (interpretarea unei diagrame, a unei reclame, a unui afiș etc.).

Competența 4 – Formarea și dezvoltarea acestei competențe generale se realizează printr-un demers care subordonează conceptele lingvistice performării unor acte de limbaj, unor situații comunicative de complexitate diferită, gradată în raport cu vârsta elevilor. Se urmărește astfel limba în funcțiune (limbajul) și nu limba abstractă, reevaluându-se rolul limbii în formarea și în buna funcționare a gândirii.

Dezvoltarea competențelor aferente se reflectă în structuri sintactice în uz, privilegiindu-se sensul și nu forma, pornind de la conceptul de structură, tipar propozițional, frastic, pentru ca în final să se ajungă la construcții sintactice / text. Cunoștințele lingvistice îi vor folosi elevului să-și dezvolte deprinderile de exprimare și de receptare corectă și eficientă a unor texte de dimensiuni și tipuri diferite, să exerseze cu succes toate funcțiile limbajului, în viața personală, școlară, socială, în contexte formale/informale variate.

Competența 5 – În vederea formării acestei competențe, în cadrul temelor propuse spre dezbateri cu elevii de gimnaziu, predarea – învățarea – evaluarea se vor face integrat, pornind de la conținuturile de literatură, spre cele de utilizare a limbii, pentru a se completa cu valori identitare specifice.

Astfel, competența va urmări descoperirea propriei identități în cadrul unei teme de tipul *Identitate personală*, exprimarea propriilor emoții și trăiri față de valorile naționale și universale etc. Se va utiliza cel puțin un text cu conținut identitar, aparținând unui autor canonic, la fiecare clasă. Oferta ideatică a textelor va viza atât complexul identitar (identitate și toleranță, valori identitare), cultivarea sentimentului de apartenență la cultura și valorile românești, cât și dezvoltarea gustului estetic, prin lectura unor opere a căror valoare este recunoscută de către exegeza literară.

Evaluarea nivelului de dezvoltare a competențelor se raportează la elementele de noutate ale programei. Astfel, evaluarea va depăși nivelul primar al conținuturilor însușite și va urmări, în același timp, deprinderi și atitudini. Astfel, pentru evaluarea unei competențe de tipul *Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate*, se va evalua 1) cunoașterea etapelor procesului de scriere (conținuturi); 2) aplicarea cunoștințelor în procesul de scriere (deprinderi); 3) calitatea scrierii (preocuparea pentru o scriere de calitate – atitudini).

În evaluarea nivelului de dezvoltare a competențelor și a subcompetențelor de comunicare se recomandă îmbinarea metodelor tradiționale de evaluare cu cele ale evaluării formative, prin utilizarea unor tehnici și metode moderne care vizează atât procesul, cât și produsul învățării (de exemplu: autoevaluarea, interevaluarea, posterul, afișul, portofoliul, proiectul, studiul de caz etc).

Date fiind noutățile propuse de programă, se recomandă atât evaluarea de proces (evoluția de la un nivel de competență la altul, efortul făcut de elev în vederea dobândirii competenței), cât și cea de produs (calitatea compunerii, a prezentării, a afișului etc).

În evaluare se va avea în vedere calitatea competențelor și a subcompetențelor specifice, după cum urmează:

a) în cazul competenței de receptare și de producere a unor texte orale în diverse situații de comunicare se va avea în vedere raportarea la actele de limbaj;

b) la receptarea textelor de diverse tipuri se va pune accent pe comprehensiune, pe interpretare și pe atitudine comunicativă, urmărindu-se progresia competenței de lectură prin racordare la cadrele internaționale de referință;

c) la redactarea unor texte de diverse tipuri se va avea în vedere diversificarea tipurilor de texte prin adaptare la situații cotidiene de viață și la diferite tipuri de texte, în cazul scrierilor despre textul literar / nonliterar;

d) în cazul evaluării competenței de folosire corectă, adecvată și eficientă a limbii în comunicarea orală și scrisă se propune raportarea la viziunea integrală asupra limbii, punându-se accent pe limba în funcțiune, pe gramatica în uz (cu folosirea orientativă a conceptelor de metalimbaj);

e) competența generală 5 – *Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural* – vizează atât cultivarea dimensiunii identitare, cât și formarea de abilități de mediere și de înțelegere interculturală.

Programa, bazată pe *modelul comunicativ-funcțional*, recomandă valorificarea tuturor experiențelor de învățare ale elevilor, integrând cele trei dimensiuni ale educației (formală, nonformală și informală), ale căror interferențe favorizează dezvoltarea la elev a competențelor generale, prin intermediul celor specifice, asociate cu activități de învățare adecvate și aplicate la conținuturile propuse.

În concluzie, prin complexitatea structurală și de conținut, disciplina limba și literatura română contribuie la construirea și la dezvoltarea tuturor competențelor-cheie, fiind fundamentul în definirea idealului educațional de tip european – învățare pe toată durata vieții. Acest imperativ educațional impune, acum, o schimbare de paradigmă, o reconceptualizare fundamentală a noțiunilor și a metodelor de cercetare, vizând complexitatea cunoașterii, prin apelul consecvent la cultura de tip umanist, eclipsată substanțial, în ultimul deceniu, de afirmarea agresivă a virtuților tehnicii și științelor, în general.

BIBLIOGRAFIE

1. *Recommendation of the European Parliament and of the Council* of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC) Official Journal of the European Union 30.12.2006, Descriptivul competențelor cheie europene traducere și adaptare după Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului privind competențele cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC1).
2. Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura română*, clasele a V-a – a VIII-a. Anexa nr. 2 la Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 3393 / 28.02.2017 Ministerul Educației Naționale .
3. *Recomandarea Consiliului* din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (Text cu relevanță pentru SEE) (2018/C 189/01), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 4. 6. 2018.
4. RUSU, M.M. ; NOREL M. *Ghidul profesorului de limba și literatura română pentru aplicarea noilor programe școlare* București: Editura Nomina, 2019.

DEZVOLTAREA ȘCOLII ÎN PERIOADA INTERBELICĂ. ȘCOALA FORMATIV-ORGANICISTĂ

*Brînză Ionela, doctorandă
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 373.3/.4: 94(498)

Abstract

This article relating to the theme: The topicality of the formative-organicist pedagogy developed by G. G. Antonescu includes: summary, key concepts English, 4 pages text and bibliography. The historical pedagogy research (diachronic and synchronic) approaches the historical dimension of G. G. Antonescu's personality, the epistemological dimension of G. G. Antonescu and the practical dimension of G. G. Antonescu's pedagogy which creates interest in *formative-organicist school*.

Key-concepts: Teaching Research and diachronical, synchronical and historical(), epistemological perspectives, formative organicist school.

Perioada interbelică este caracterizată de un efort de ridicare culturală și economică a întregii țări. De o importanță majoră sunt eforturile de creștere a duratei și calității învățământului românesc. În această perioadă, școala românească interbelică și învățământul de toate gradele s-a extins mult în comparație cu anul 1918, iar învățământul secundar și superior au avut o bună organizare.

Avem în vedere „analiza retrospectivă” a sistemului de învățământ din epoca interbelică, sistem de învățământ influențat de pedagogia lui G. G. Antonescu, la nivel de direcție de politică a educației și de reformă a școlii, proiectată „formativ-organicist”.

Ca reprezentat al pedagogiei clasice, G. G. Antonescu reflectă „influența herbatianismului”, fără a neglija influențele „noilor pedagogii, termen generic folosit adeseori pentru a desemna o serie de curente aflate în plină expansiune, precum pedagogia experimentală, pedagogia socială sau școala activă”, analizate critic în scrierile sale [9, p. 18].